Výroční zpráva NKÚ: Česko není dostatečně připraveno na krize

2.4.2024 - | Nejvyšší kontrolní úřad

V době zhoršující se bezpečnostní situace ve světě není Česká republika dostatečně připravena na krize a mimořádné události.

Stále není dotvořen systém ochrany měkkých cílů a slabým místem je i dlouhodobě opomíjený stav ochrany obyvatelstva. Počet trvalých úkrytů klesá, jsou schopny ukrýt jen 3,2 % obyvatel ČR, chybí ochranné obleky a další prostředky individuální ochrany obyvatel. Ministerstvo obrany nevyužilo prostředky na obnovu automobilní techniky armády či vybavení chemického vojska efektivně. Nedochází k zásadní modernizaci státní správy, úroveň digitalizace je stále nízká. Nepodařilo se výrazně snížit tempo zadlužování státu, nedošlo k ekonomickému růstu a vysoká inflace vedla k poklesu reálného příjmu domácností. To je stručný výčet výsledků 33 dokončených kontrol a také stanovisek k hospodaření státu, které Nejvyšší kontrolní úřad (NKÚ) shrnul ve své právě publikované výroční zprávě za rok 2023.

„Výroční zpráva NKÚ za rok 2023 nabízí komplexní pohled na fungování naší země. Popisuje úzká místa systému, co ji trápí a čeho se jí nedostává. Výsledky kontrol poukazují na to, že na krize a mimořádné situace státní instituce reagovaly často jen formálně. Reálné změny, které by v praxi zlepšily připravenost státu na krizové situace, přicházely jen minimálně," komentuje výsledky zveřejněné ve výroční zprávě prezident NKÚ Miloslav Kala.

Kontrola systému ochrany obyvatelstva (KA č. 22/12), na který bylo v kontrolovaném období vynaloženo přes 720 mil. Kč, ukázala, že Ministerstvo vnitra (MV) nedokončilo řadu úkolů: nezabezpečilo dostatečný počet prostředků individuální ochrany občanů, jako jsou např. masky či ochranné obleky, a nezajistilo vznik webových stránek s informacemi pro občany, jak se chovat v krizové situaci. Nedostatečnou informovanost obyvatel potvrdilo dotazníkové šetření NKÚ. Zhruba 80 % z téměř 47 tisíc respondentů nevědělo, kde hledat stálý úkryt, a skoro polovina lidí nevěděla, jak se zachovat při úniku chemických látek. Kontrola NKÚ poukázala i na trvalý pokles kapacity stálých úkrytů, které v současnosti dostačují pro 3,2 % obyvatel.

NKÚ se v loňském roce zaměřil i na kontrolu obranných schopností ČR. Kontroloři například zjistili, že Ministerstvo obrany (MO) i přes mnohamiliardové navyšování svého rozpočtu nezajistilo plánovanou obnovu automobilní techniky Armády ČR, která je i nadále značně zastaralá (KA č. 22/11). MO neefektivně a neúčelně utrácelo za opravy zastaralé techniky. Souhlasilo i s opravami, jejichž cena překračovala cenu nových aut. MO se nepodařilo zvýšit některé schopnosti chemického vojska AČR (KA č. 23/03). Nenakoupilo speciální chemické automobily, dekontaminační prostředky nebo protichemické oděvy. U pořízených lehkých obrněných vozidel nezdůvodnilo změnu požadavků na jejich počet a schopnosti; dopadem tohoto postupu byl nárůst ceny o téměř 4,5 mld. Kč, tj. o 522 %.

Snahy o modernizaci veřejné správy, zejména digitalizaci, měly jen omezené výsledky. Částečně pozitivně lze hodnotit rozšiřující se nabídku agend, které může občan vyřídit digitálně. Podání však úřady a státní instituce buď zpracovávají zastaralými způsoby, nebo elektronizace zavedená uvnitř dané instituce nevede ke snížení administrativní zátěže. Nedochází tak k zásadní modernizaci státní správy ani k významné úspoře finančních prostředků. Příkladem je např. administrativní náročnost vyplácení kompenzačního bonusu OSVČ za omezení či zákaz činnosti v době covidu (KA č. 22/07),

kdy správci bonusu museli údaje z on-line žádostí zadávat do informačního systému ručně. Správa tohoto bonusu stála 457 mil. Kč. Stále nízká míra sdílení dat často vede k tomu, že občané musí stejné údaje předkládat státu opakovaně. I mezinárodní srovnání digitalizace (DESI) ukazuje, že úroveň eGovernmentu je ve většině států EU vyšší než v ČR.

I v uplynulém roce pokračoval NKÚ v kontrolách dotací. Z výsledků vyplývá, že i přes některé snahy se dotační systém zásadním způsobem nezměnil. Nadále je to administrativně náročný, nepřehledný a neřiditelný systém. Příliš se zaměřuje na formální podmínky a nevěnuje pozornost skutečným cílům a přínosům dotací – tedy jakou veřejnou službu rozdělené peníze přinesly. Dotace jsou často poskytovány na projekty, které nemají žádný reálný dopad na společnost. Je nutné zásadně přehodnotit složitou strukturu a více využívat limity poskytovaných dotací a zvýšit motivaci příjemců k hospodárnosti.

Co se stavu veřejných financí týče, ani při nárůstu příjmů státního rozpočtu se v roce 2023 nepodařilo dostatečně snížit tempo zadlužování. Dluh meziročně vzrostl o 216 mld. Kč, a na konci roku tak činil více než 3,1 bilionu Kč. S tím souvisejí i vysoké výdaje spojené s jeho obsluhou – od roku 2019 se zvýšily téměř o 29 mld. Kč na celkových 68,3 mld. Kč. Nárůst státního dluhu zvyšuje zatížení budoucích generací. Druhá nejvyšší inflace v EU vedla k poklesu reálného příjmu domácností. Ve srovnání s meziročním růstem HDP v EU ve výši 0,5 % vykázala ČR naopak meziroční pokles HDP ve výši 0,5 %.

Odbor komunikace

Nejvyšší kontrolní úřad

https://www.nku.cz/cz/pro-media/tiskove-zpravy/vyrocni-zprava-nku:-cesko-neni-dostatecne-pripraveno-na-krize-id13888